

บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องการมีส่วนร่วมของเกษตรกรในการอนุรักษ์และพัฒนาป่าชุมชนบ้านป่าสักงาม ตำบลหลวงเหนือ อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ ผู้วิจัยได้กำหนดวัตถุประสงค์ไว้ 2 ประการ คือ ประการแรก เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะส่วนบุคคล ปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคมของเกษตรกรบ้านป่าสักงามกับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์และพัฒนาป่าชุมชน และประการที่สอง เพื่อศึกษาหาปัญหาอุปสรรคของการมีส่วนร่วมของเกษตรกรในการอนุรักษ์และพัฒนาป่าชุมชน โดยได้พยายามศึกษาค้นคว้าและแสวงหาเอกสารข้อมูลจากหลายด้าน มีขั้นตอนการดำเนินการวิจัยดังนี้

- 3.1 ประชากรที่ใช้ในการศึกษา
- 3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
- 3.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล
- 3.4 การวิเคราะห์ข้อมูล

3.1 ประชากรที่ใช้ในการศึกษา

เนื่องจากในสภาพสังคมชนบทท้องถื่นภาคเหนือโดยทั่วไปสมาชิกในแต่ละครัวเรือนจะมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ของหมู่บ้านหรือชุมชนไม่แตกต่างกัน แม้ว่าหัวหน้าครัวเรือนไม่สามารถเข้าร่วมได้ด้วยตนเอง ก็จะมอบหมายให้แม่บ้านหรือสมาชิกในครัวเรือนไปแทนตนเสมอ ประกอบกับบ้านป่าสักงามเป็นหมู่บ้านขนาดกลาง มีจำนวนครัวเรือนในหมู่บ้านไม่มากนัก ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยจึงเก็บรวบรวมข้อมูลจากประชากรทั้งหมด ที่เป็นหัวหน้า ครัวเรือนหรือสมาชิกที่สามารถให้ข้อมูลได้ ซึ่งอาศัยอยู่ในบ้านป่าสักงาม หมู่ 1 ตำบลหลวงเหนือ อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 123 ครัวเรือน

3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ใช้แบบสอบถามเพื่อการสัมภาษณ์ที่สร้างขึ้น แบ่งออกเป็น 4 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับลักษณะส่วนบุคคล ปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคมของเกษตรกร จำนวน 13 ข้อ เป็นทั้งแบบให้ผู้ตอบเขียนคำตอบเองและแบบมีคำตอบให้ผู้ตอบเลือก ได้แก่

ก. เพศ ระดับการศึกษา อาชีพหลัก อาชีพรอง ตำแหน่งทางสังคม การได้รับข่าวสารด้านป่าไม้ และประโยชน์ที่ได้รับจากป่าชุมชน จำนวน 9 ข้อ เป็นแบบมีคำตอบให้ผู้ตอบเลือกโดยมีทั้งแบบสองตัวเลือกและแบบหลายตัวเลือก

ข. อายุ จำนวนสมาชิกในครัวเรือน รายได้รวมของครัวเรือน และระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้านหรือชุมชน จำนวน 4 ข้อ เป็นแบบให้ผู้ตอบเขียนคำตอบเอง

ตอนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับทัศนคติของเกษตรกรต่อการอนุรักษ์และพัฒนาป่าชุมชน จำนวน 15 ข้อ เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) โดยกำหนดเป็น 3 ระดับ คือ เห็นด้วยน้อย เห็นด้วยปานกลาง เห็นด้วยมาก

ตอนที่ 3 ข้อมูลเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของเกษตรกรในการอนุรักษ์และพัฒนาป่าชุมชน จำนวน 18 ข้อ เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า โดยกำหนดเป็น 3 ระดับ คือ น้อย ปานกลาง มาก ได้แก่

ตอนที่ 4 ข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาอุปสรรคของการดำเนินงานอนุรักษ์และพัฒนาป่าชุมชน จำนวน 1 ข้อ เป็นแบบมีคำตอบให้ผู้ตอบเลือก โดยเป็นแบบสองตัวเลือกและเป็นแบบให้ผู้ตอบเขียนคำตอบเอง

ค่าน้ำหนักคะแนนทัศนคติของเกษตรกรต่อการอนุรักษ์และพัฒนาป่าชุมชนและการมีส่วนร่วมของเกษตรกรในการอนุรักษ์และพัฒนาป่าชุมชน ได้แก่

เห็นด้วยน้อยหรือมีส่วนร่วมน้อย 1 คะแนน

เห็นด้วยปานกลางหรือมีส่วนร่วมปานกลาง 2 คะแนน

เห็นด้วยมากหรือมีส่วนร่วมมาก 3 คะแนน

ค่าน้ำหนักคะแนนเฉลี่ยทัศนคติของเกษตรกรต่อการอนุรักษ์และพัฒนาป่าชุมชนและการมีส่วนร่วมของเกษตรกรในการอนุรักษ์และพัฒนาป่าชุมชนทุกด้านเป็นรายข้อ ได้แก่

1.00 – 1.66 คะแนน เห็นด้วยน้อยหรือมีส่วนร่วมน้อย

1.67 – 2.33 คะแนน เห็นด้วยปานกลางหรือมีส่วนร่วมปานกลาง

2.34 – 3.00 คะแนน เห็นด้วยมากหรือมีส่วนร่วมมาก

ทั้งนี้ ผู้วิจัยได้สร้างและพัฒนาเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยโดยดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

1. กำหนดเนื้อหาและตัวชี้วัด โดยศึกษาค้นคว้าจากหลักการ แนวความคิด ทฤษฎี และเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
2. นำเนื้อหาและตัวชี้วัดที่ได้มาประยุกต์เป็นข้อคำถามตามวัตถุประสงค์และสมมติฐานการวิจัย โดยศึกษาเนื้อหาเพิ่มเติมจากงานวรรณกรรม ตำราและเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
3. นำแบบสอบถามเพื่อการสัมภาษณ์ที่สร้างขึ้นเสนอต่อคณะกรรมการที่ปรึกษาเพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงด้านเนื้อหา แล้วนำกลับมาปรับปรุงแก้ไขด้านเนื้อหาให้ตรงตามวัตถุประสงค์และสมมติฐาน การวิจัยมากขึ้น พร้อมกับปรับปรุงแก้ไขด้านภาษาที่ใช้ให้เข้าใจได้ง่ายเหมาะกับกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษา ซึ่งเป็นเกษตรกรที่อาศัยอยู่ในชุมชนท้องถิ่นชนบท ตลอดจนปรับปรุงแก้ไขด้านรูปแบบของเครื่องมือให้กะทัดรัดลงตัว โดยพยายามปรับแก้เครื่องมือจนกว่าจะมีความเที่ยงตรงด้านเนื้อหา ได้ตามมาตรฐานที่กำหนดไว้
4. นำเครื่องมือไปทดลองใช้ (Try-out) กับเกษตรกรบ้านตลาดชัยหลัก หมู่ 1 ตำบลแม่โป่ง อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งเป็นประชากรกลุ่มที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษา จำนวน 20 คน และสังเกตจากการพูดคุยซักถามประเด็นปัญหาข้อสงสัยของผู้ตอบแบบสอบถามในแต่ละข้อคำถามที่แต่ละท่านมีความเข้าใจและสื่อความหมายของเครื่องมือได้ไม่ตรงกัน แล้วนำกลับมาปรับปรุงแก้ไขด้านภาษาที่ใช้ให้เข้าใจได้ง่ายยิ่งขึ้น เพื่อให้สื่อความหมายได้เข้าใจชัดเจนตรงกันและได้ข้อมูลที่เป็นความจริงมากที่สุด โดยนำเครื่องมือที่ผ่านการทดลองใช้ดังกล่าวไปทดสอบความเชื่อมั่นแบบครอนบาค (Cronbach alpha procedure) เพื่อคำนวณค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (α Coefficient) อีกทางหนึ่ง ได้ค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่นของแบบสอบถามเพื่อการสัมภาษณ์การวิจัยเรื่องการมีส่วนร่วมของเกษตรกรในการอนุรักษ์และพัฒนาป่าชุมชน เท่ากับ 0.84 ซึ่งอยู่ในเกณฑ์ที่สามารถยอมรับได้ทางสังคมศาสตร์ ($\alpha = 0.70$) (วิระพล, 2538) เหตุที่ใช้การทดสอบความเชื่อมั่นโดยสูตรนี้เนื่องจากเครื่องมือนี้มีการทดลองเก็บรวบรวมข้อมูลเพียงครั้งเดียว และมีรูปแบบของเครื่องมือเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า ซึ่งให้น้ำหนักคะแนนในการตอบข้อคำถามไม่เท่ากัน โดยกำหนดเป็น 3 ระดับ คือ 1 คะแนน เห็นด้วยน้อย หรือมีส่วนร่วมระดับน้อย 2 คะแนน เห็นด้วยปานกลางหรือมีส่วนร่วมระดับปานกลาง 3 คะแนน เห็นด้วยมากหรือมีส่วนร่วมระดับมาก
5. เดินทางเข้าพื้นที่เพื่อติดต่อประสานงานกับผู้ใหญ่บ้าน อบต.ประจำหมู่บ้าน และผู้นำท้องถิ่น ทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ ซึ่งอยู่อาศัยในบ้านป่าสักงาม หมู่ 1 ตำบลลวงเหนือ อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ เพื่อขอความร่วมมือและนัดหมายวันเวลา ตลอดจนสถานที่ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อการวิจัย

3.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลนั้นได้ดำเนินการเป็น 2 ขั้นตอน ดังนี้ คือ

ขั้นตอนที่ 1 เก็บรวบรวมข้อมูลทุติยภูมิเกี่ยวกับเกษตรกร บ้านสั๊กงาม จากสำนักงานพัฒนาชุมชน (จปฐ) และศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ อันเนื่องมาจากพระราชดำริ อำเภอคอยสะเกิด จังหวัดเชียงใหม่ และหน่วยงานอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง

ขั้นตอนที่ 2 เก็บรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิ โดยใช้แบบสอบถามเพื่อการสัมภาษณ์ ประชากรตัวอย่าง โดยผู้วิจัยและทีมงานสัมภาษณ์ จำนวน 5 คน ซึ่งได้ชี้แจงแนะนำให้เข้าใจในการเก็บข้อมูลโดยการใช้แบบสัมภาษณ์ ดังกล่าว

3.4 การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล ดำเนินการโดยการตรวจสอบ จัดหมวดหมู่ ลงรหัสและบันทึกข้อมูลลงในโปรแกรม สถิติสำเร็จรูป เพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ (Statistical Package for the Social Science, SPSS) แล้วนำเสนอในรูปของการพรรณนาและตาราง ดังนี้

1. ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้ข้อมูล ได้แก่

ก. เพศ ระดับการศึกษา อาชีพหลัก อาชีพรอง ตำแหน่งทางสังคม การได้รับข้อมูลข่าวสารด้านป่าไม้ และประโยชน์ที่ได้รับจากป่าชุมชน ใช้สถิติคำนวณค่าความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage)

ข. อายุ จำนวนสมาชิกในครัวเรือน รายได้รวมของครัวเรือน ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้านหรือชุมชน ทักษะคิดของเกษตรกรต่อการอนุรักษ์และพัฒนาป่าชุมชนและการมีส่วนร่วมของเกษตรกรในการอนุรักษ์และพัฒนาป่าชุมชน ใช้สถิติคำนวณค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

2. ความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะส่วนบุคคล ปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคมของเกษตรกร บ้านป่าสั๊กงามกับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์และพัฒนาป่าชุมชน ได้แก่ อายุ ระดับการศึกษา จำนวนสมาชิกในครัวเรือน รายได้รวมของครัวเรือน การได้รับข้อมูลข่าวสารด้านป่าไม้ ประโยชน์ที่ได้รับจากป่าชุมชน และทักษะคิดของเกษตรกรต่อการอนุรักษ์และพัฒนาป่าชุมชน กกับการมีส่วนร่วมของเกษตรกรในการอนุรักษ์และพัฒนาป่าชุมชน ใช้สถิติคำนวณค่าทดสอบไคสแควร์ (Chi-square Test)

3. ปัญหาอุปสรรคของการมีส่วนร่วมของเกษตรกรในการอนุรักษ์และพัฒนาป่าชุมชน ใช้สถิติคำนวณค่าความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage)

4. นำข้อมูลที่วิเคราะห์ได้ ไปแปลผล สรุป และอภิปรายผล ตามลำดับ